

Kela[®]

Áigápuátutorjâ

UÁNIHÁVT JÁ ČIELGÂSÁVT

2022

Siskáldâs

Áigápuátutorjâ	3
Mii lii áigápuátutorjâ?	7
Moi koloi várás torjuu puáhtá uážžud?	8
Moh puáduh vaigutteh torjui?	10
Maht torjuu meeri rekinistoo?	12
Uuccâm já máksim	14
Návt Kela palvâl	19

Áigápuátutorjâ

Taan tiedettemčáállusist muštâluvoo vuáduáigápuátutorjust. Tun puávtáh finniđ tom Kelast, jis tuu puáduh, omâduvah já eres torjuuh iä pijssáá velttimettum argâkoloid, tego purrâmušân já asâmân.

Čuávuváin siiđoin muštâluvoo tárhibeht, maggaar koloid várás puávtáh uážžud torjuu. Tiedettemčáállusist muštâluvoo meiddei, maht tuu puáduh já väärih vaigutteh torjuu uážžumân.

Lasseen tiedettemčáállusist muštâluvoo, maht Kela rekinist torjuu mere. Tiedettemčáállus loopâst láá tiáduh tast, maht toorjâoccoo.

Tiedettemčáállus muštâl ive 2022 tiileest.

Lasetiáduh viermist já puhelimáin

Kela torjuin muštâluvoo anarâškielân čujottâsâst
www.kela.fi/anaraskielan

Áigápuátutorjust muštâluvoo tárhibeht Kela suomâkielâlinn siiđoin
www.kela.fi/toimeentulotuki

Jis tust láá koččâmušah, puávtáh suáittid palvâlemnumerân
020 692 207

Uusâ vistig eres Kela torjuid

Seelvât ovdil vuáđuáigápuátutorjuu uuccâm,
ete puávtáh-uv tun finniđ maidnii eres Kela torjuid,
tego aassâmtukea tâi pargottesvuotâtorjuid.
Aassâmtoorjâ já pargottesvuotâtorjuuh
láá oovdânpuohtum jieijâs tiedettemčáállusijn.

Koolgah uuccâđ vistig eres torjuid,
ovdil ko uusah vuáđuáigápuátutorjuu.

Puávtáh uážžud iše meid kieldâst, kost aasah.
Jiejâs kieldâ torjuin já palvâlusâin uážuh tiäđu
kieldâ viermisiiđoin tâi sosiaaltoimâttuvâst.
Kieldâ torjuuh láá ovdâmerkkân tielvâsmittee
já estâdeijee áigápuátutorjuuh.

Tun uážuh tiäđu tielvâsvuotâtipšomist
tielvâsvuotâkuávdáást.

Mii lii áigápuátutorjâ?

Tun puávtáh uuccâđ áigápuátutorjuu, jis tuu puáđuh já omâduvah iä lah tuárvi velttimettum koloid. Velttimettum koloh láá ovdâmerkkân láigu, purrámuš, tiervâsvuotâtipšo já pih tâseh.

Áigápuátutorjust láá kulmâ uási:

- vuáđuáigápuátutorjâ
- tievâsmittee áigápuátutorjâ
- estâdeijee áigápuátutorjâ.

Vuáđuáigápuátutorjâoccoo Kelast.

Tust pyehtih leđe meid tagareh koloh, made várás tun jieuh pyevti uázžuđ vuáđuáigápuátutorjuu. Talle kieldâ sosiaalpalvâlus puáhtá kuorâttállâm miel mieđettid tunjin tievâsmittee tâi estâdeijee áigápuátutorjuu.

Uusâ ain vistig vuáđuáigápuátutorjuu Kelast. Čääli ucâmuš Lasetiäđuh-kiädán taid koloid, made várás tun tarbâšah tievâsmittee tâi estâdeijee torjuu. Tun puávtáh pivdeđ siämmást, ete Kela sirdá ucâmuš kieldâ kiedâvušmân.

Moi koloi várás torjuu puáhtá uážžud?

Vuáđuáigápuátutorjuu ij pyevti uážžud puohlágán koloid.
Vuáđuáigápuátutorjâ lii uáivildum velttimettum koloid,
tego asâmân já purrâmušân.

Áigápuátutorjust tuhhiittettee koloh láá juohhum
vuáđu-uáassin já eres vuáđukolloon.

Vuáđu-uási

Vuáđu-uásán láá rekinistum valmâšin jyehipiäiváláš
áigápuátun kullee koloh, tegu purrâmuš já pihtâseh.
Ko tun uusah torjuu, te tun jieh taarbâš čäittid kuuitâid
tâi rekigijd tain koloin.

Jyehi perruujesânân rekinistoo jieijâs vuáđu-uási.

Vuáđu-uási ana sistees

- purrâmuškoloid
- pivtâskoloid
- uccâ tiervâsvuotâhuolâttâskoloid (ovdâmerkkân
jještípšomtalkkâsijd, mooid ij taarbâš talhâsmiärádâs)
- persovnlîi putesvuodâst já
pääihi putesvuodâst šaddee koloid
- páihâlâšjotoluv kevttim
- aavis tiilám
- puhelin já tiätujotoluv kevttim sehe viermiohtâvuodâid
- puđâldem já virkosmittem
- eres sullâsijd jyehipiäiváláš áigápuátun kullee koloid.

Eres vuáđukoloh

Tun puávtáh uuccâđ torjuu meid eres vuáđukoloid.

Jis tun uusah torjuu taid koloid,
te tun koolgah toimâttid koloid lohtâseijee kuuitâid já rekigijd
Kelan ucâmuš labdosin.

Kela váldá taid koloid tievâslávt huámmášumán,
jis toh láá kuáhtuliih.

Eres vuáđukoloh láá

- aassâmkoloh (ovdâmerkkân láigu, vaastâ, šledgâ,
päikkitáhádâs já peerâtáálu tipšokoloh)
- velttidmettum varrimkoloh já láigutáhádâsah
- almos tiervâsvuotâhuolâttâs koloh, maid vuáđu-uási
ij ane sistees (ovdâmerkkân tiervâsvuotâkuávdáá
äššigâsmáávusuh, reesepttalkkâseh já čalmelaasah)
- paarnij kieldâlii peivitiþšo koloh
- škovlâlij iideed- já eehidpeivitoimâ koloh
- tiätu koloh, moh káidusvanhimân šaddeh pääрни teivâmist
- velttimettum persovntuodâštus, orroomäššikirje
tâi madhâšemäššikirje haahâmkoloh.

Moh puáđuh vaigutteh vuáđuáigápuátutorjui?

Vuáđuáigápuátutorjuu miärán vaigutteh puoh puáđuh já omâdâh, moh tust já tuu perrust láá. Puáđoid rekinistojeh meid torjuuh, maid tun uážuh.

Vuáđuáigápuátutorjâ lii majemuu tile ekonomâlâš toorjâ. Tot meerhâš, ete tun koolgah uuccâđ vistig eres torjuuid, mood tust lii vuoigâdvuotâ.

Kela mäksim eres torjuuh láá ovdâmerkkân

- pargottesvuotâtorvo
- aassâmtorjuuh
- iäláttuvah
- uápputorjâ
- puoccâmpieviruttâ
- vanhimijpeiviruttâ
- pärnilase
- päikkitipšomtoorjâ
- elettemtoorjâ.

Ko áigápuátutorjust meriduvvoo, te puáđuh váldojeh huámmâšumán nettomeerrin ađai viäruí maņa.

Lii pyeri mušted, ete áigápuátutorjui vaigutteh meid kevttimnáál leijee omâdâh. Omâdâh meerhâš ovdâmerkkân paŋkkitilin šeštum ruudâid teikâ taggaar omâduv, mon puávtâh vyebedid.

Maht torjuu meeri rekinistoo?

Puávtáh uážžud vuáđuáigápuátutorjuu, jis tust láá eenâb vuáđuáigápuátutorjust tohaliih koloh, ko tust láá puáduh já omâdâh.

Kela taha tuu puáduin, omâduvâst já koloin rekinistem. Vuáđu-uási rekinistoo miel koloid. Rekinistem vuáduh čialgá, ete mon ennuv tun puávtáh uážžud vuáđuáigápuátutorjuu.

Torjuu meeri rekinistoo nuuvt, ete puáduin ja omâduvâst kepiduvvojeh koloh, moos puáhtá uážžud áigápuátutorjuu.

Áigápuátutorjust ij perruu viäru.

Ovdâmerkkâ áigápuátutorjuu mere rekinistmist

Sáará lii pargottes ohtuuhulâtteijee, kiäst láá 11- já 13-ihásiih pärnih. Sun ocá Kelast vuáđuáigápuátutorjuu, tastko suu ruudâh iä pijssáá puoh koloid. Sáarást ij lah meiddei omâdâh, tegu šiaštuh paŋkkitilist.

Perruu puáduh láá

- pargomarkkântoorjâ já pärnialedem 679,20 eurod mánuppaajeest
- pärnilase já ohtuuhulâtteijeealedem 326,32 eurod mánuppaajeest
- aassâmtoorjâ 611,20 eurod mánuppaajeest
- elettemtoorjâ 345,18 eurod mánuppaajeest

Perruu koloh láá

- láigu 810 eurod mánuppaajeest
- čäcimáksu 45 eurod mánuppaajeest
- táváliih argâkoloh adai vuáđu-uási, ohtsis 1 281,89 eurod mánuppaajeest:
 - ohtuuhulâtteijee 586,89 eurod mánuppaajeest
 - vuossâmuš paijeel 10-ihásâš pärni 360,37 eurod mánuppaajeest
 - nubbe paijeel 10-ihásâš pärni 334,63 eurod mánuppaajeest

Puáduh ohtsis:

1 961,90 eurod mánuppaajeest

Koloh ohtsis:

2 136,89 eurod mánuppaajeest

Puáduin kepiduvvojeh koloh:

1 961,90 eurod – 2 136,89 eurod = –174,99 eurod

Sáará perrui máksoo vuáđuáigápuátutorjâ 174,99 eurod mánuppaajeest.

Uuccâm já máksim

Uusâ vuáđuáigápuátutorjuu viermist:

www.kela.fi/viermist

Täärhist ucâmušâst, ete moh lahtoseh tast kalgeh lede.
Meiddei lahtosijd puáhtá toimâttid viermist.

Tun puávtáh uuccâđ torjuu meid luámáttuvvâin,
mon uázžu Kela toimáttuvvâin já viermisijdoin:

www.kela.fi/luamattuvah

Kela postâčujottâs lii

Kela

PL 10

00056 KELA

Jis tun jieh pyevti uuccâđ vuáđuáigápuátutorjuu
viermist tâi pááppárluámáttuvvâin,
te tun puávtáh uuccâđ tom meid njálmálávt.
Suáiti talle Kelan tâi moonâ Kela toimâttâhân.

Mon kuhháá kiedâvuššâm pištá?

Mušte tevidid ucâmuš huolâlávt.

Tooimât Kelan puoh lahtosijd,

moh tarbâšuvvojeh ucâmušân.

Tot jođálmit ucâmuš kiedâvuššâm.

Jis tuu ucâmušâst láá puoh tárbuliih tiäduh,
uázuh Kelast miärádâs 7 argâpeeivi siste.

Jis Kela árvuštâl oovtâst tuin, ete ucâmuš lii huápulâš,
te tot kiedâvuššoos siämmáá tâi čuávuváá peeivi.

Kuás toorjâ máksoo?

Ko Kela lii kiedâvuššâm tuu ucâmuš,

te tun uázuh pááikán miärádâs.

Miärádâsâst muštâleh torjuu mere,

vuáđustâsâid já máksimpeeivi.

Tun uázuh miärádâs meid talle,

jis tunjin ij lah miedettum toorjâ.

Kela máksá vuáđuáigápuátutorjuu tilisâd

mánuppaje 1. paŋkkipeeivi.

Jis tuu torjuu máksu ij kiergân merikoskâsii máksimpiäiván,

te Kela máksá torjuu miärádâstoohâm ohtâvuodâst.

Talle ruudâh láá tuu tilist

2 paŋkkipeeivi keččin miärádâs tohâmist.

Kela puáhtá máksid vuáđuáigápuátutorjust

lááigu njuolgist láiguadeleije, jis tun halijdah.

Kela puáhtá meid máksid tuu šledgâreekkig tâi päikkítáhádâs

njuolgist reekigadeleije, jis tun halijdah.

Ko tun lah finnim miärádâs vuáđuáigápuátutorjust,

puávtáh toimâttid Kelan meiddei

miärádâs maŋa puáttám rekigijd,

moi máksupeivi lii tuu miärádâs vyeimistorroom ääigi.

Máksupeivi uáivild algâalgâlii reekig máksupeeivi,

ij muštottâsreekkig máksupeeivi.

Tuu finnim miärádâsâst muštâleh tärhibeht,

ete maid rekigijd tun puávtáh toimâttid Kelan.

Máksučonnâsem

Uási tuu vuáđuáigápuátutorjust puáhtá adeliđ máksučonnâsmin. Máksučonnâsem puáhtá uážžuđ ovdâmerkkân čalmelaasái várás.

Tun uážuh máksučonnâsem miärádâs ohtâvuodâst. Máksučonnâsmist muštâleh, ete maid toin puáhtá mäksid käävpist.

Ko tunjin miedettuvvoo vuáđuáigápuátutoorjá, te tun uážuh siämmást máksučonnâsem apteekân. Máksučonnâsmáin tun uážuh tuu tarbâšem reesepttalkkâsijd.

Kela vuolgât talkkâsij máksučonnâsem njuolgist apteekân viermi peht. Apteekist pijssáá, ete tun čááitáh tuu Kela-koortâ tâi persovntuodâštus.

Tarbâšâh-uv iše?

Tun puávtáh uážžuđ persovnlíi palvâlem Kela palvâlemâššitobdest puhelimáin tâi toimâttuvâst.

Jis tust tâi tuu perrust líi tárbu savâstállâđ kieldâ sosiaalpalvâlusái áámmátlâš ulmuin, Kela já kieldâ pyehtih porgâđ oovtâst tuu tile mield.

Almoot, jis tuu tile muttoo

Jis tuu eellim muttoo, tot puáhtá vaiguttiđ Kela torjuid. Muttum puáhtá kuoskâđ ovdâmerkkân asâmân, puáđoid, porgâmân tâi perrui.

Mušte almottiđ nubástusâin Kelan.
Puávtáh toohâđ tom viermist, puhelimist tâi toimâttuvâst.

Tuu ovdâsvástádâs lii visásmittid jieijâđ peeleeest, ete Kelast láá olmâ tiáđuh.
Talle toorjâ máksoo tunjin olmâ stuárusâžžân.

Jis miärádâsâst lii feilâ

Jis Kela miärádâsâst lii tuu mielâst feilâ, puávtáh uuccâđ miärádâsân nubástus.

Tun uážuh miärádâsreeivâ mielđ ravvuid tast, ete maht nubástusoccoo.

Jis tust láá koččâmušah, te vääldi ohtâvuodâ vistig Kelan.

Viermist puávtáh

- uuccâđ torjuid
- vuolgâttid lahtosijd
- tärhistid jieijâđ ucâmuš tile
- vuolgâttid viestâid
- almottiđ nubástusâin
- lopâttid torjuu.

Návt Kela palvâl

Viermist

Luvvâ Kela torjuin anarâškielân:

www.kela.fi/anaraskielan

Koijâđ ravvuu:

www.kela.fi/kysy-kelasta

Rekinist torjuu mere:

www.kela.fi/laskurit

Ášástâl viermist:

www.kela.fi/viermist

Čáládât viermipalvâlusân

OmaKelan já ääigiväärridmân kalga čáládâttâđ.

Tarbâšah paŋkkitubdâlduvâid tâi moobiilnanodâs.

Iše ášástâlmân

Jis viermist ášástâllâm lii vaigâđ, puávtáh uážžud toos iše:

www.kela.fi/viermist

Tun puávtáh meid adelid nube ulmui vuoigâdovuodâ hoittâđ aašijd tuu peeleeest.

Tarbâšah-uv tuulhâ?

Jis tun tarbâšah tulkkum, te vääldi ohtâvuodâ Kelan:

saame@kela.fi

Sämikielâliih palvâlusah:
www.kela.fi/anaraskielan

Puhelimist

Ávus vu–vá tijme 9–16.

Aassâm.....020 692 210

Almugijkoskâsâš ääših
(vu–vá tijme 10–15).....020 634 0200

Áigápuátutoorjâ.....020 692 207

lälâttuvah.....020 692 202

Maassâdpeerrâm.....020 634 4940

Oppâm já
viärjukenigâsvuotâ.....020 692 209

Pargottesvuotâ.....020 692 210

Puáccâm já koortah.....020 692 204

Vaanhimvuotâ.....020 692 206

Vajoditem já
vâdulâštorjuuh.....020 692 205

Suáittu já vyerdim máávusuh
miärášuveh tuu operaattor
hoodij mielđ.

Väärrid puhelinääigi

Väärrid puhelinääigi
suáittimâin tâi viermist:

www.kela.fi/varaa-aika

Toimâttuvâst

Täärhist ohtâvuotâtiäduid
já ávusorroomaaigijd:

www.kela.fi/toimattuvast

Kela anarâškielân

Anarâškielâliih viermisiiđoh:

www.kela.fi/anaraskielan

Anarâškielâliih tiedettemčáálluseh:

Almos aassâmtoorjâ

■ **Áigápuátutoorjâ**

läláttuvah já eres torjuuh iäláttâhuázžoi

Uápee já viärjukenigâslii torjuuh

Pargottesvuotâ

Puoccâm já vajodittem

Pärniperruuh

Varrim Suomân tâi Suomâst olgoenâmáid

Anarâškielâlijđ tiedettemčáállusijđ
puáhtá printtid viermist:

www.kela.fi/saamenkieliset-esitteet